

VŠEOBECNÉ POKYNY
K ŘÍMSKÉMU MISÁLU

(Editio typica tertia 2002)

Upozornění

Čísla v hranatých závorkách odkazují na původní číslování tohoto dokumentu (viz Český misál, 1983, str. 13–72).

Úvod

1. [1.] Když Kristus Pán chtěl slavit se svými učedníky velikonoční večeři, při níž ustanovil oběť svého Těla a Krve, přikázal přichystat velkou prostřenou místnost (Lk 22,12). Tento příkaz vztahovala církev vždy i na sebe, kdykoli vydávala předpisy o duchovní přípravě lidí, o místech, obřadech a textech týkajících se slavení eucharistie. I nynější předpisy, vydané na přání II. vatikánského koncilu, i nový misál, kterého od nynějška bude užívat církev latinského obřadu při slavení mše, jsou opět důkazem této starostlivé péče církve, její víry a neměnné lásky k hlubokému tajemství eucharistie, jakož i svědectvím nepřetržité a souvislé tradice, třebas dochází k některým změnám.

Svědectví neměnné víry

2. [2.] Obětní povaha mše, slavnostně prohlášená tridentským koncilem, ve shodě s všeobecnou církevní tradicí,¹ byla opět potvrzena tímto významným výrokem II. vatikánského koncilu týkajícím se mše: „Náš Spasitel při poslední večeři ustanovil eucharistickou oběť svého Těla a Krve, aby tak po všechny časy, dokud nepřijde, zachoval v trvání oběť kříže a své milované Snoubence církvi zanechal památku na svou smrt a na své vzkříšení.“²

Co koncil učí, to bez ustání vyjadřují mešní texty. Nauka stručně vyjádřená už ve starobylém, tzv. Leoniánském sakramentáři výrokem: „Kdykoli se slaví památka této oběti, koná se dílo naší spásy“³ je vhodné a důkladně vysvětlena v eucharistických modlitbách. Neboť v nich se při anamnézi obrací kněz i jménem všeho lidu k Bohu, vzdává mu

¹ TRIDENTSKÝ KONCIL, Sessio XXI, 17. IX. 1562: DS 1738–1759.

² II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 47; srov. věrouč. konst. o církvi *Lumen gentium*, č. 3, 28; dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 2, 4, 5.

³ Večerní mše na památku Večeře Páně, modlitba nad dary; srov. *Sacramentarium Veronense*, ed. Mohlberg, 93.

díky, přináší oběť církve i jeho obětovaného Syna, zemřelého, abychom byli smířeni s Bohem,⁴ a modlí se, aby Kristovo Tělo a jeho Krev byly obětí, ve které má Bůh zalíbení a celý svět spásu.⁵

Tak i v novém misálu řád modlitby církve odpovídá řádu její víry (lex orandi, lex credendi). Tento řád nám stále připomíná, že oběť na kříži a její svátostné zpřítomňování ve mši svaté je jedna a táž oběť, jen způsob obětování se liší. Tuto oběť ustanovil Kristus Pán při poslední večeři. Apoštolům pak přikázal, aby ji konali na jeho památku. Proto mše je zároveň obětí chvály i díkůvzdání, smíru a zadostiučinění.

3. [3.] Také i podivuhodné tajemství skutečné přítomnosti Páně pod eucharistickými způsoby – potvrzené II. vatikánským koncilem⁶ i jinými doklady učitelského úřadu církve⁷ v témže smyslu a s tímž obsahem, jak je k věření předložil tridentský koncil⁸ – prohlašuje se při slavení mše nejen slovy proměňování, jimiž se předpodstatněm stává Kristus přítomným, nýbrž i projevem a vzdáváním nejvyšší úcty a klaněním, jak se to v eucharistické liturgii uskutečňuje. Z téhož důvodu se vybízí křesťanský lid, aby uctíval klaněním tuto podivuhodnou svátost obzvláště na Zelený čtvrtek a o slavnosti Těla a Krve Páně.

4. [4.] Povahu služby svátostného kněžství, vlastní biskupovi a knězi, protože oni ve jménu Kristově přinášejí oběť a předsedají shromáždění svatého lidu, objasňuje nyní sám obřad čelným místem a úlohou kněze při bohoslužbě. Náplň této služby je patrná a zřetelně a obšírně se objasňuje v prefaci mše při svěcení olejů na Zelený čtvrtek, to je v den,

⁴ Srov. III. eucharistická modlitba.

⁵ Srov. IV. eucharistická modlitba.

⁶ II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 7, 47; dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 5, 18.

⁷ Srov. PIUS XII., encykl. *Humani generis*, 12. VIII. 1950: AAS 42 (1950), str. 570–571; PAVEL VI., encykl. *Mysterium Fidei*, 3. IX. 1965: AAS 57 (1965), str. 762–769; *Slavnostní vyznání víry*, 30. VI. 1968, č. 24–26: AAS 60 (1968), str. 442–443; POSV. KONG. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 3f, 9: AAS 59 (1967), str. 543–547.

⁸ Srov. TRIDENTSKÝ KONCIL, Sessio XIII, 11. X. 1551: DS 1635–1661.

kdy si připomínáme ustanovení kněžství. V ní se vysvětluje udělování kněžské moci, předávané vkládáním rukou, a tato moc ze svěcení, jež je pokračováním moci Krista, nejvyššího Velekněze Nového zákona, je tu popsána uvedením jednotlivých služeb.

5. [5.] Tato povaha kněžské služby staví do správného světla i významné královské kněžství věřících, jejichž duchovní oběť se dokonává a naplňuje službou kněží ve spojení s obětí Krista, jediného prostředníka.⁹ Neboť slavení eucharistie je úkonem celé církve: v ní koná každý všechno to a pouze to, co mu přísluší, podle stupně, jaký zaujímá v lidu Božím. Tak se stává, že se více zdůrazňuje to, čemu se během staletí někdy nevěnovala dostatečná pozornost. Neboť tento lid je lid Boží, získaný Kristovou krví, Pánem shromážděný, jeho slovem živený; je to lid povoláný k tomu, aby přednášel Bohu prosby celé lidské rodiny; lid, který v Kristu vzdává díky za tajemství spásy tím, že přináší jeho oběť; lid, který se přijímáním Těla a Krve Kristovy sjednocuje. Tento lid, ač už svým původem je svatý, neustále roste ve svatosti vědomou, činnou a plodnou účastí na eucharistickém tajemství.¹⁰

Nepřerušená tradice

6. [6.] Když II. vatikánský koncil vydával nařízení k přezkoumání mešního řádu, stanovil mimo jiné, aby se některé obřady obnovily „podle starobylé tradice svatých Otců“¹¹ a použil týchž slov jako sv. Pius V. v apoštolské konstituci *Quo primum*, kterou byl vyhlášen v roce 1570 Tridentický misál. Pro tuto shodu i ve slovech naznačuje, že oba Římské misály, třeba uplynula čtyři století, obsahují stejnou tradici. Když však zvážíme vnitřní prvky této tradice, shledáme, že dnešní misál předčí předešlý.

⁹ Srov. II. VAT. KONCIL, dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 2.

¹⁰ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 11.

¹¹ Srov. tamtéž, č. 50.

7. [7.] Za těžkých dob, kdy byla napadána katolická víra v obětní povahu mše svaté, v službu svátostného kněžství, ve skutečnou a trvalou přítomnost Kristovu pod eucharistickými způsoby, záleželo sv. Piu V. především na tom, aby uchoval neprávem odmítanou novější tradici pouze s nepatrnými změnami posvátného obřadu. Proto misál z roku 1570 se liší jen málo od prvního vydání misálu tiskem v roce 1474, a ten zase věrně opakuje misál z doby papeže Inocence III. Ani rukopisy Vatikánské knihovny, i když umožnily provést opravy několika textů, nedovolovaly, aby se v tomto prozkoumání „starých a osvědčených autorů“ šlo dále než k liturgickým komentářům středověkým.

8. [8.] Naproti tomu dnes „tradice svatých Otců“, kterou sledovali ti, kdo upravovali misál sv. Pia V., je obohacena nesčetnými spisy vědců. Po prvním vydání tzv. Gregoriánského sakramentáře v roce 1571 následovaly tiskem vydané sakramentáře římské a ambroziánské, často v kritických vydáních, a rovněž tak starobylé liturgické knihy španělské a galikánské, jež uvedly ve známost velmi četné, dosud neznámé modlitby nemalé duchovní hodnoty.

I tradice nejstarších staletí, dříve než došlo k rozdělení ritů východních a západních, jsou nyní lépe známé, neboť bylo objeveno mnoho liturgických dokladů.

A také hlubší prostudování svatých Otců osvětlilo teologii tajemství eucharistie naukou Otců v nejstarší křesťanské době nejvýznačnějších, jako např. sv. Ireneje, sv. Ambrože, sv. Cyrila Jeruzalémského, sv. Jana Zlatoústého.

9. [9.] „Tradice svatých Otců“ vyžaduje, aby bylo nejen zachováno to, co nám předali naši bezprostřední předkové, nýbrž aby byla podchycena a důkladněji zvážena všechna uplynulá období církve a všechny způsoby, jimiž se projevila její jediná víra ve společenských a kulturních podmínkách tak od sebe odlišných, totiž v krajích semitských, řeckých a latinských. Tento širší pohled pak nám dovoluje rozeznávat, jak Duch Svatý dopřává Božímu lidu obdivuhodnou věrnost v ucho-

vávání neměnného pokladu víry, ač rozmanitost modliteb a obřadů je tak nepřeborná.

Přízpusobení novým poměrům

10. [10.] Nový misál, i když na jedné straně vydává svědectví o zákonu modlitby římské církve a chrání poklad víry vyložený na novějších koncilech, na druhé straně je významným krokem vpřed v liturgické tradici.

Když totiž otcové II. vatikánského koncilu opakovali věroučné výroky tridentského koncilu, činili to ve velmi odlišném dobovém prostředí, a proto v pastoračních věcech mohli přednést návrhy a rady, které před čtyřmi stoletími nebylo možné ani předvídat.

11. [11.] Již tridentský koncil uznal velkou katechetickou prospěšnost obsaženou ve slavení mše, ale nedokázal z toho vyvodit všechny důsledky pro život a jeho potřeby. Mnozí již tehdy žádali, aby bylo dovoleno používat lidového jazyka při konání eucharistické oběti. Na tento požadavek pokládal koncil za svou povinnost, po zvážení okolností tehdejší doby, opět zdůraznit dosavadní nauku církve, podle níž je eucharistická oběť především úkon samotného Krista, a proto její vlastní účinnost není závislá na tom, jak se jí zúčastní věřící. Pevnými, ale umírněnými slovy bylo prohlášeno: „I když mše obsahuje velké poučení pro věřící lid, nepokládali otcové za vhodné, aby byla sloužena běžně v lidovém jazyku.“¹² Koncil rozhodl, že je třeba odsoudit toho, kdo by tvrdil, že „obřad římské církve, v němž se potichu pronáší část kánonu i slova proměňování, je třeba zavrhnout; nebo že mše se musí sloužit v lidovém jazyku.“¹³ Přesto však, že na jedné straně zakázal používání národního jazyka při mši svaté, na druhé straně přikázal, aby duchovní správcové místo toho vložili na vhodné místo katechezi. „Aby Kristovy ovce nelačnely, ... přikazuje posvátná synoda pastýřům a každému, kdo

¹² TRIDENTSKÝ KONCIL, Sessio XXII, 17. IX. 1562, *Doctr. de ss. Missae Sacrificio*, kap. 8: DS 1749.

¹³ Tamtéž, kap. 9: DS 1759.

působí v duchovní správě, aby při slavení mše často, zvláště o nedělích a svátcích, ať už sami, nebo skrze jiné, vyložili něco z toho, co se při mši čte, a mezi jiným ať objasňují některé tajemství této přsvaté oběti.¹⁴

12. [12.] Proto II. vatikánský koncil shromážděný za tím účelem, aby přizpůsobil církev potřebám jejího apoštolského úkolu v současné době, plně zvážil, jako už tridentský koncil, naučný a pastorační význam posvátné liturgie.¹⁵ A poněvadž žádný katolík nepopírá oprávněnost a účinnost posvátných obřadů konaných latinským jazykem, mohl koncil přiznat, že „nezřídka používání národního jazyka může být velmi užitečné pro lid“, a dal souhlas k jeho zavedení.¹⁶ Vroucí odezva, s jakou toto usnesení bylo všude přijato, měla za následek, že pod vedením biskupů a samotného Apoštolského stolce bylo všeobecně dovoleno konat liturgii v jazyce lidu, který se účastní jejího slavení, aby se tak lépe chápal obsah toho, co se slaví.

13. [13.] Poněvadž užívání národního jazyka v posvátné liturgii je velmi důležitým nástrojem k lepšímu uplatnění katecheze tajemství, jež je v slavení obsaženo, II. vatikánský koncil navázal na některá nařízení tridentského koncilu, která nebyla všude splněna, a nařídil, aby se jich dbalo: např. plnění povinnosti konat homilii o nedělích a svátcích¹⁷ a oprávnění vkládat do posvátných obřadů adminice.¹⁸

Hlavně však II. vatikánský koncil doporučil „dokonalejší účast na mši v tom smyslu, že věřící po kněžském přijímání přijímají Tělo Páně z téže oběti,¹⁹ a dal podnět k tomu, aby se uvedlo ve skutek přání otců tridentského koncilu, aby totiž k plnější účasti na svaté eucha-

¹⁴ TRIDENTSKÝ KONCIL, Sessio XXII, 17. IX. 1562, *Doctr. de ss. Missae Sacrificio*, kap. 8: DS 1749.

¹⁵ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 33.

¹⁶ Srov. tamtéž, č. 36.

¹⁷ Srov. tamtéž, č. 52.

¹⁸ Srov. tamtéž, č. 35, 3.

¹⁹ Srov. tamtéž, č. 55.

ristii „věřící přítomní na mši vytvářeli společenství nejen duchovním spojením, ale též přijímáním Nejsvětější svátosti“.²⁰

14. [14.] Tytéž pohnutky a pastorační důvody vedly II. vatikánský koncil k tomu, že mohl nově uspořádat i předpisy tridentského koncilu o svatém přijímání pod obojí způsobou. Dnes totiž není uváděna v pochybnost nauka o plné účinnosti svatého přijímání, i když se podává pouze pod způsobou chleba. Proto koncil dovolil v některých případech svaté přijímání pod obojí způsobou, neboť plnějším vyjádřením svátostného znamení se poskytuje věřícím obzvláštní příležitost k hlubšímu porozumění tajemství, na němž mají účast.²¹

15. [15.] Tak církev zůstává věrná svému poslání učitelky pravdy a chrání „věci staré“, tj. poklad tradice, ale zároveň uvažuje i o „věcech nových“ a moudře je přijímá (srov. Mt 13,52).

Některé části nového misálu přizpůsobují modlitby církve potřebám dnešní doby; sem patří především mše spojené s určitými obřady a mše za různé potřeby, v nichž je vhodně spojena tradice s novými texty. Zatímco mnohé texty čerpané ze starobylé tradice a uváděné v častých vydáních Římského misálu zůstaly beze změny, mnohé jiné byly přizpůsobeny požadavkům a podmínkám dnešní doby, jiné zase, např. modlitby za církve, za laiky, za posvěcení lidské práce, za společenství všech národů, za potřeby vlastní naší době, byly složeny zcela nově za použití myšlenek a často i slovních obrátů z nedávných koncilních dokumentů.

Rovněž vzhledem k novým poměrům v dnešním světě nepokládalo se při použití textů starobylé tradice za bezpráví páchané na tak úctyhodném pokladu, když se některé výrazy pozměnily, aby lépe odpovídaly jazyku dnešní teologie a vyjadřovaly pravdivě skutečný stav dnešní církevní kázně. Proto byly změněny některé výroky týkající se hodnocení a používání pozemských dober a rovněž tak

²⁰ TRIDENTSKÝ KONCIL, Sessio XXII, 17. IX. 1562, *Doctr. de ss. Missae Sacrificio*, kap. 6: DS 1747.

²¹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 55.

i výroky týkající se některých vnějších projevů kajícího vlastních jiným dobám církve.

II. vatikánský koncil svými předpisy v mnoha směrech doplnil a zdokonalil liturgické předpisy tridentského koncilu, a tak přivedl ke zdárnému konci úsilí přiblížit věřícím posvátnou liturgii. Tyto snahy se projevovaly už během uplynulých čtyř století, zvláště však v novější době a především v liturgickém hnutí rozvinutém z podnětu sv. Pia X. a jeho nástupců.

1. kapitola

Důležitost a důstojnost slavení eucharistie

16. [1.] Slavení mše svaté jako úkon Krista a hierarchicky uspořádaného lidu Božího je středem veškerého křesťanského života jak pro církev všeobecnou a místní, tak pro jednotlivé věřící.²² V ní je totiž vrchol činnosti, kterou Bůh v Kristu posvěcuje svět; ona je vrcholem bohopocty, kterou lidé prokazují Otci, klaníce se mu skrze Krista, Božího Syna, v Duchu Svatém.²³ Nad to se v ní během roku připomínají tajemství vykoupení tak, že se do jisté míry zpřítomňují.²⁴ Ostatní posvátné úkony a všechny skutky křesťanského života s ní souvisejí, z ní vyplývají a k ní směřují.²⁵

17. [2.] Velmi proto záleží na tom, aby slavení mše neboli Večeře Páně bylo uspořádáno tak, aby posvátní služebníci i věřící mající na něm účast, každý podle svého postavení, z něho plně čerpali ty plody,²⁶ pro jejichž získání Kristus Pán ustanovil eucharistickou oběť svého Těla a své Krve a svěřil ji jako památku svého utrpení a vzkříšení milované Snoubence církvi.²⁷

18. [3.] To se vhodně uskuteční, když s přihlédnutím k povaze a okolnostem jednotlivých liturgických shromáždění bude celé slavení uspořádáno tak, aby navodilo vědomou, činnou a plnou účast věřících,

²² Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 41; věrouč. konst. o církvi *Lumen gentium*, č. 11; dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 2, 5, 6; dekr. o pastýřském poslání biskupů *Christus Dominus*, č. 30; dekr. o ekumenismu *Unitatis redintegratio*, č. 15; KONGREGACE PRO RITUS, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 3e, 6; AAS 59 (1967), str. 542, 544–545.

²³ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 10.

²⁴ Srov. tamtéž, č. 102.

²⁵ Srov. tamtéž, č. 10; II. VAT. KONCIL, dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 5.

²⁶ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 14, 19, 26, 28, 30.

²⁷ Srov. tamtéž, č. 47.

totiž účast jejich těla i ducha naplněného vírou, nadějí a láskou. To si církev přeje, to vyžaduje i samotná povaha slavení a křesťanský lid má k tomu mocí křtu právo i povinnost.²⁸

19. [4.] I když přítomnost věřících a jejich činná účast, jíž se jasněji projevuje společenská povaha slavení,²⁹ někdy chybí, slavení eucharistie si vždy podržuje svou účinnost a důstojnost, poněvadž je to úkon Krista a církve a kněz v něm naplňuje své hlavní poslání a vždy jedná pro spásu lidu.

Proto se mu velmi doporučuje, aby eucharistickou obětí slavil podle možnosti i denně.³⁰

20. [5.] Poněvadž slavení eucharistie, jako vůbec celá liturgie, se děje viditelnými znameními, jimiž se víra živí, posiluje a vyjadřuje,³¹ je třeba velmi pečlivě vybrat a uspořádat ty církví předložené způsoby slavení a prvky, které s ohledem na účastníky slavení a místní podmínky účinněji přispějí k činné a plné účasti a lépe budou odpovídat duchovním potřebám věřících.

21. [6.] Proto tyto Pokyny směřují k tomu, aby jednak poskytl všeobecné směrnice, jimiž by bylo vhodné uspořádat slavení eucharistie, jednak aby daly pravidla, jimiž se mají řídit jednotlivé způsoby slavení.³²

²⁸ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 14.

²⁹ Srov. tamtéž, č. 41.

³⁰ Srov. II. VAT. KONCIL, dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 13; *Codex iuris canonici*, kán. 904.

³¹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 59.

³² O mších pro zvláštní skupiny: srov. POSV. KONGR. PRO BOHOSLUŽBU, instr. *Actio pastoralis*, 15. V. 1969: AAS 61 (1969), str. 806–811; o mších s dětmi: *Directorium de Missis cum pueris*, 1. XI. 1973: AAS 66 (1974), str. 30–46; o spojení denní modlitby církve se mší: *Všeobecné pokyny o denní modlitbě církve*, č. 93–98, o spojení některých žehnání a korunovace obrazu Panny Marie se mší: *Rituale Romanum, De Benedictionibus, Praenotanda*, č. 28, *Pontificale Romanum, Ordo coronandi imaginem beatae Mariae Virginis*, č. 10 a 14.

22. Největší význam má slavení eucharistie ve společenství místní církve.

Diecézní biskup, hlavní rozdělovatel Božích tajemství v jemu svěřené místní církvi, je správce, podněcovatel a strážce celého liturgického života.³³ Při slavení liturgie, kterému předsedá, zejména ovšem při slavení eucharistie, kterou slaví spolu s kněžími, jáhny a lidem, se projevuje tajemství církve. A proto slavení těchto mší mají být vzorem pro celou diecézi.

Biskup tedy má mít na mysli, aby kněží, jáhni i věřící laikové vždy správně chápali pravý smysl liturgických obřadů a textů a tak aby byli vedeni k aktivnímu a užitek přinášejícímu slavení eucharistie. Za tím účelem ať také bdí nad tím, aby se zvětšovala důstojnost těchto bohoslužeb, k níž velmi přispívá krása posvátného místa, hudby a umění.

23. Aby bohoslužba plněji odpovídala požadavkům a duchu liturgie a aby narůstala její pastorační účinnost, předkládají tyto Všeobecné pokyny a Mešní řád některá přizpůsobení a úpravy.

24. Tyto úpravy spočívají především v tom, že se celebrujícímu knězi dává možnost vybrat některé obřady nebo texty, tj. zpěvy, čtení, modlitby a úkony tak, aby více odpovídaly potřebám, připravenosti a povaze účastníků. Kněz ať je si však vědom, že je služebníkem posvátné liturgie a nesmí o své vůli při slavení mše nic přidávat, ani ubírat, ani měnit.³⁴

25. V misálu se také na příslušném místě nabízí možnost některých úprav, které podle Konstituce o liturgii přísluší buď diecéznímu biskupovi, nebo biskupské konferenci³⁵ (srov. č. 387, 388–393).

26. Co se týče hlubších změn a úprav, pokud by je bylo užitečné nebo nutné s ohledem na tradice a svéráz národů a oblastí ve smyslu

³³ Srov. II. VAT. KONCIL, dekr. o pastýřském poslání biskupů *Christus Dominus*, č. 15; srov. též konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 41.

³⁴ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 22.

³⁵ Srov. tamtéž, č. 38, 40; PAVEL VI., apošt. konst. *Missale Romanum*, 3. IV. 1969: *Missale Romanum*, ed. typ. 1970.

č. 40 Konstituce o liturgii zavést, ať se dodržuje, co stanoví instrukce „O římské liturgii a inkulturaci“³⁶ a č. 395–399 těchto Všeobecných pokynů.

³⁶ KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, instr. *Varietates legitimae*, 25. I. 1994: AAS 87 (1995), str. 288–314.

2. kapitola

Složení mše, její prvky a části

I. Složení mše všeobecně

27. [7.] Ve mši neboli Večeři Páně se shromažďuje Boží lid za předsednictví kněze, který zosobňuje Krista, k slavení památky Páně neboli eucharistické oběti.³⁷ Proto o tomto místním shromáždění svaté církve platí v plné míře Kristův výrok: „Kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.“ (Mt 18,20) Neboť při slavení mše, v níž dále trvá oběť kříže,³⁸ je Kristus skutečně přítomen: v samotném shromáždění v jeho jménu se scházejícím, v osobě sloužícího kněze, ve svém slově a podstatně a trvale pod eucharistickými způsoby.³⁹

28. [8.] Mše se skládá ze dvou částí: z bohoslužby slova a ze slavení eucharistie, jež spolu souvisejí tak těsně, že tvoří jeden bohoslužebný úkon.⁴⁰ Ve mši se připravuje stůl Božího slova a Těla Kristova; u něho se věřící poučují a živí.⁴¹ Další obřady slavení mše otevírají a uzavírají.

³⁷ Srov. II. VAT. KONCIL, dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 5; konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 33.

³⁸ Srov. TRIDENTSKÝ KONCIL, Sessio XXII, 17. IX. 1562, *Doctr. de ss. Missae Sacrificio*, kap. 1: DS 1740; srov. PAVEL VI., *Slavnostní vyznání víry*, 30. VI. 1968, č. 24: AAS 60 (1968), str. 442.

³⁹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 7; PAVEL VI., encykl. *Mysterium Fidei*, 3. IX. 1965: AAS 57 (1965), str. 764; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 9: AAS 59 (1967), str. 547.

⁴⁰ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 56; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 3: AAS 59 (1967), str. 542.

⁴¹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 48, 51; věrouč. konst. o Božím zjevení *Dei Verbum*, č. 21; dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 4.

II. Různé prvky mše

Čtení Božího slova a jeho výklad

29. [9.] Když se v církvi čte Písmo svaté, Bůh sám mluví k svému lidu a Kristus, přítomný ve svém slově, hlásá radostnou zvěst.

Čtení Božího slova je důležitý liturgický prvek, a proto mu mají všichni uctivě naslouchat. I když Boží slovo ve čteních z Písma svatého je určeno všem lidem v kterékoli době a je jim i srozumitelné, jeho plnější pochopení a účinnost se podporuje živým výkladem, tj. homilií jako součástí bohoslužby.⁴²

Modlitby a jiné části příslušející knězi

30. [10.] Mezi částmi, které jsou určeny knězi, na prvé místo patří eucharistická modlitba, která je vrcholem celého slavení. Dále jsou to tyto modlitby: vstupní modlitba, modlitba nad dary a modlitba po přijímání. Kněz stojící v čele shromáždění na místě Kristově se těmito modlitbami obrací k Bohu jménem všeho svatého lidu a všech přítomných.⁴³ Právem se jim proto říká „předsednické modlitby“.

31. [11.] Rovněž přísluší knězi, poněvadž předsedá shromáždění, pronášet některé výzvy stanovené v samotném obřadu. Tam, kde to příslušný pokyn stanoví, může je celebrant poněkud upravit, aby odpovídaly chápání účastníků; ať však dbá na to, aby byl zachován smysl výzvy uvedené v misálu, a ať ji několika málo slovy vyjádří. Předsedajícímu knězi přísluší také hlásat slovo Boží a udělit závěrečné pozhnání. Dále může po úvodním pozdravu a před úkonem kajícího několika slovy uvést věřící do právě začínající mešní liturgie, před čteními do bohoslužby slova, před prefací do eucharistické modlitby, nikdy ovšem v samotné eucharistické modlitbě, a uzavřít celý posvátný úkon před propuštěním shromážděných.

⁴² Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 7, 3, 52.

⁴³ Srov. tamtéž, č. 33.

32. [12.] Už sama povaha „předsednických“ částí vyžaduje, aby byly pronášeny zřetelně a hlasitě a aby je všichni pozorně sledovali.⁴⁴ Když je tedy kněz říká, je nevhodné modlit se něco jiného nebo zpívat. Proto také varhany a jiné hudební nástroje zmlknou.

33. [13.] Kněz, jako předsedající, přednáší modlitby jménem církve a shromážděné obce; někdy však pouze jménem svým, aby plnil svou službu s větší pozorností a zbožností. Takové modlitby, předepsané před čtením evangelia, při přípravě darů, před přijímáním kněze a po něm, recituje potichu.

Ostatní mešní texty

34. [14.] Poněvadž slavení mše má svou povahou společenský ráz,⁴⁵ mají důležité poslání také dialogy mezi knězem a shromážděnými věřícími, jakož i společná zvolání.⁴⁶ Není to jen vnější znak společného slavení, nýbrž i podpora a vytváření společenství mezi knězem a lidem.

35. [15.] Zvolání a odpovědi věřících na pozdravení kněze a na modlitby vytvářejí takový stupeň činné účasti, jakého mají shromáždění věřících dosáhnout při každém způsobu slavení mešní liturgie, aby byla jasně vyjádřena a podporována součinnost celé obce.⁴⁷

36. [16.] Jiné části, velmi užitečné k vyjádření a k podpoře činné účasti věřících a patřící celému přítomnému shromáždění, jsou především úkon kajičnosti, vyznání víry, přímluvy a modlitba Páně.

⁴⁴ POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 14: AAS 59 (1967), str. 304.

⁴⁵ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 26, 27; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 3d: AAS 59 (1967), str. 542.

⁴⁶ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 30.

⁴⁷ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 16a: AAS 59 (1967), str. 305.

37. [17.] Další texty:

a) některé tvoří samostatný obřad nebo úkon: chvalozpěv *Sláva na výsostech Bohu*, responsoriální žalm, *Aleluja* a verš před evangeliem, *Svatý*, aklamace po proměňování a zpěv po přijímání;

b) některé doprovázejí jiný obřad: vstupní zpěv, zpěv k přípravě darů, k lámání chleba (*Beránku Boží*) a k přijímání.

Způsob pronášení různých textů

38. [18.] V textech, které má kněz nebo jáhen nebo lektor anebo všichni pronášet srozumitelně a nahlas, má přednes odpovídat druhu textu – podle toho, zda je to čtení, modlitba, výzva, zvolání anebo zpěv; stejně tak má odpovídat způsobu slavení či slavnostnosti shromáždění. Vedle toho je třeba brát zřetel na povahu jazyka a národní osobitost.

Proto v následujících rubrikách a předpisech je třeba výraz „říkat“ nebo „pronášet“ chápat tak, že se vztahují jak na zpěv, tak na recitaci, při zachování zásad vyložených výše.

Důležitost zpěvu

39. [19.] Apoštol vybízí věřící, kteří se společně scházejí v očekávání příchodu svého Pána, aby společně zpívali žalmy, hymny a duchovní písně (srov. Kol 3,16). Zpěv je totiž znamením plesání srdce (srov. Sk 2,46). Proto sv. Augustin správně říká: „Kdo miluje, ten zpívá“⁴⁸, a již ve starověku vzniklo přísloví: „Kdo dobře zpívá, dvakrát se modlí.“

40. [19.] Při slavení mše je tedy třeba velice si vážit zpěvu s přihlédnutím k národnímu svérázu i k možnostem jednotlivých liturgických shromáždění. I když není vždycky nutné, např. při feriálních mších, zpívat všechny texty, které jsou určeny ke zpěvu, je třeba dbát o to, aby zpěv přísluhujících a lidu nechyběl o nedělích a zasvěcených svátcích.

⁴⁸ SV. AUGUSTIN, *Sermo* 336, 1: PL 38, 1472.

Při výběru částí, které se skutečně zpívají, je třeba dát přednost závažnějším a zvláště těm, které pronášejí kněz nebo jáhen nebo lektor s odpovědí lidu nebo kněz i lid společně.⁴⁹

41. [19.] Hlavní místo mezi ostatními zaujímá gregoriánský zpěv jakožto vlastní zpěv římské liturgie. Jiné druhy posvátné hudby, zejména polyfonie, se ovšem nevylučují, pokud odpovídají duchu slavené liturgie a podporují účast všech věřících.⁵⁰

Poněvadž v dnešní době se stále častěji scházejí věřící různých národů, je prospěšné, aby uměli zpívat snadným nápěvem latinsky alespoň některé ze základních mešních zpěvů, zvláště vyznání víry a modlitbu Páně.⁵¹

Úkony a postoje při bohoslužbě

42. Úkony a postoje kněze, jáhna, přísluhujících i lidu mají směřovat k tomu, aby celá bohoslužba vynikala důstojností a vznešenou jednoduchostí, aby byl chápán správný a plný význam jejích jednotlivých částí a aby byla podporována účast všech.⁵² Je tedy třeba věnovat pozornost spíše tomu, co stanoví tyto Všeobecné pokyny a tradované zvyklosti římského obřadu a co přispívá k společnému duchovnímu prospěchu Božího lidu, než vlastním osobním zálibám.

[20.] Společné postoje, které všichni účastníci zachovávají, jsou znamením jednoty členů křesťanského společenství shromážděného k slavení posvátné liturgie. Vyjadřují totiž smýšlení i city účastníků a podporují je.

⁴⁹ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 7, 16: AAS 59 (1967), str. 302, 305.

⁵⁰ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 116, 30.

⁵¹ Srov. tamtéž, č. 54; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 59: AAS 56 (1964), str. 891; instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 47: AAS 59 (1967), str. 314.

⁵² Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 30, 34, 21.

43. [21.] Věřící ať stojí od začátku vstupního zpěvu nebo od příchodu kněze k oltáři až ke vstupní modlitbě včetně, při zpěvu *Aleluja* před evangeliem a při četbě evangelia, při vyznání víry a přímluvách, od výzvy před modlitbou nad dary až do konce mše s výjimkou toho, co bude řečeno dále.

Ať sedí při čteních před evangeliem a při responsoriálním žalmu, při homilii a přípravě darů; a podle okolností též při posvátném mlčení po přijímání.

Ať pokleknou k proměňování, není-li to ztíženo nemocí, nedostatkem místa, množstvím přítomných či jinými rozumnými důvody. Ti, kdo při proměňování nepokleknou, se hluboce ukloní, když kněz po proměňování pokleká.

Biskupské konference však mohou společné úkony a postoje popsané v mešním řádu přizpůsobit podle platných předpisů povaze a rozumným zvyklostem národů.⁵³ Bude však třeba dbát, aby odpovídaly smyslu a charakteru jednotlivých částí mešní liturgie. Kde je zvykem, že lid zůstává klečet po *Svatý* až do konce eucharistické modlitby a před přijímáním, když kněz říká *Hle, Beránek Boží*, je chvályhodné to zachovat.

K dosažení jednoty v úkonech a postojích při určitém konkrétním slavení bohoslužby mají věřící uposlechnout výzev, které při obřadech pronášejí jáhen nebo přísluhující laik nebo kněz, jak je to stanoveno v misálu.

44. [22.] K úkonům se počítají také tyto činnosti a průvody: když kněz s jáhnem a přísluhujícími přicházejí k oltáři, jáhen před hlásáním evangelia přináší evangeliář či knihu evangelií k ambonu, věřící přinášejí dary a přistupují k přijímání. Sluší se, aby se tyto činnosti a průvody konaly důstojně, za doprovodu zpěvu k tomu určeného podle stanovených směrnic.

⁵³ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 40; KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, instr. *Varietates legitimae*, 25. I. 1994: AAS 87 (1995), str. 304.

Posvátné ticho

45. [23.] Jako součást bohoslužby je také třeba zachovávat ve stanoveném čase posvátné mlčení.⁵⁴ Jeho náplň je závislá na tom, o kterou část mše jde: při úkonu kajicnosti a po výzvě k modlitbě se jednotlivci v duchu usebírají; po čtení nebo homilii krátce rozjímají o tom, co slyšeli; po přijímání pak ve svém srdci chválí Boha a modlí se.

Je chvályhodné zachovávat mlčení v kostele, v sakristii a v prostorách k nim přílehlých už před začátkem bohoslužby, aby se všichni zbožně a řádně disponovali k jejímu slavení.

III. Jednotlivé části mše

A) Úvodní obřady

46. [24.] Obřady, které předcházejí bohoslužbě slova, totiž příchod, pozdravení, úkon kajicnosti, *Kyrie, Sláva na výsostech Bohu* a vstupní modlitba, mají povahu začátku, úvodu a přípravy.

Účelem těchto obřadů je, aby shromáždění věřící vytvořili společenství a dobře se připravili ke slyšení Božího slova a k důstojnému slavení eucharistie.

Při některých bohoslužbách, které se podle směrnic liturgických knih spojují se mší, se vstupní obřady vynechávají nebo zvláště upravují.

Příchod

47. [25.] Když se lid shromáždil, zatímco přichází kněz s jáhnem a přísluhujícími, začne se zpívat vstupní zpěv. Smyslem tohoto zpěvu je zahájit bohoslužbu, podporovat jednotu všech shromážděných, uvést jejich mysl do tajemství liturgické doby nebo svátku a provázet průvod kněze s přísluhujícími.

⁵⁴ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 30; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č.17: AAS 59 (1967), str. 305.

48. [26.] Zpívá jej buď sbor zpěváků střídavě s lidem, nebo střídavě zpěvák a lid, nebo jej celý zpívá lid, nebo samotný sbor. Může se použít antifony s příslušným žalmem z Graduale Romanum nebo z Graduale simplex nebo i jiného zpěvu vhodného pro tuto část bohoslužby a liturgický den nebo dobu,⁵⁵ jehož text schvaluje biskupská konference.

Pokud se při příchodu kněze nezpívá, recituje se antifona z misálu; říkají ji všichni věřící, případně někteří z nich, nebo lektor anebo, není-li to možné, říká ji kněz po pozdravu věřících, nebo ji může upravit jako úvodní výzvu (srov. č. 31).

Pozdravení oltáře a shromážděného lidu

49. [27.] Když kněz, jáhen a přísluhující přijdou do presbytáře, pozdraví oltář hlubokou úklonou.

Na znamení úcty kněz a jáhen oltář políbí; kněz může též okouřit oltář a kříž.

50. [28.] Po vstupním zpěvu kněz stojí u sedadla a spolu s celým shromážděním se znamená znamením kříže. Potom kněz pozdravem probudí ve shromážděných vědomí přítomnosti Páně. Tímto pozdravením a odpovědí lidu se dává najevo tajemství shromážděné církve.

[29.] Po pozdravení lidu může kněz nebo jáhen nebo přísluhující laik několika slovy uvést věřící do mešní liturgie.

Úkon kajícnosti

51. [29.] Potom kněz vyzve k úkonu kajícnosti. Koná jej celé shromáždění po krátké chvíli ticha všeobecným vyznáním hříchů a kněz jej zakončí prosbou za odpuštění, která však nemá účinnost svátosti pokání.

⁵⁵ Srov. JAN PAVEL II., apošt. list *Dies Domini*, 31. V. 1998, č. 50: AAS 90 (1998), str. 745.

V neděli, zvláště v době velikonoční, se může obvyklý úkon kajícínosti nahradit svěcením vody a pokropením lidu na památku křtu.⁵⁶

Kyrie eleison

52. [30.] Po úkonu kajícínosti vždy následuje volání *Kyrie eleison* (*Pane, smiluj se*), pokud již nebylo v úkonu kajícínosti. Poněvadž je to zpěv, kterým věřící oslavují Pána a vyprošují si jeho milosrdenství, zpravidla ho zpívají všichni: takže na něm má účast jak lid, tak sbor nebo zpěvák.

Každé zvolání se obvykle pronáší dvakrát; s přihlédnutím k povaze jazyka, posvátné hudbě a jiným okolnostem se ovšem může opakovat i víckrát. Pokud se *Kyrie* zpívá jako součást úkonu kajícínosti, vkládá se před jednotlivá zvolání vsuvka (tropus).

Sláva na výsostech Bohu

53. [31.] *Sláva na výsostech Bohu* je velmi starý a úctyhodný hymnus. Tímto chvalozpěvem církev, shromážděná v Duchu Svatém, oslavuje a prosí Boha Otce a Beránka. Text tohoto chvalozpěvu nelze nahradit jiným hymnem. Začíná kněz nebo podle vhodnosti kantor nebo schola, zpívají jej však všichni společně nebo lid střídavě se sborem nebo samotný sbor. Nezpívá-li se, recitují jej všichni společně nebo střídavě dva chóry.

Zpívá se nebo recituje o nedělích mimo dobu adventní a postní, též o slavnostech a svátcích a při význačných příležitostech.

Vstupní modlitba

54. [32.] Nejprve kněz vybídne lid k modlitbě. Všichni spolu s knězem na chvíli setrvají v mlčení, aby si uvědomili, že stojí před tváří

⁵⁶ MISSALE ROMANUM, Ed. typ. tertia 2002, Appendix II, *Ordo ad faciendam et aspergendam aquam benedictam*, str. 1249–1252.

Boží, a v duchu si připravili své prosby. Potom kněz pronáší vstupní modlitbu, v níž je vyjádřena povaha právě slavené bohoslužby. Podle starobylé tradice církve se tato modlitba obvykle obrací k Bohu Otci skrze Krista v Duchu Svatém⁵⁷ a uzavírá se trinitárním, tj. delším zakončením:

– obrací-li se k Otci: *Skrze tvého Syna Ježíše Krista, našeho Pána, neboť on s tebou v jednotě Ducha Svatého žije a kraluje po všechny věky věků;*

– obrací-li se k Otci, ale ke konci je zmínka o Synu: *Neboť on s tebou v jednotě Ducha Svatého žije a kraluje po všechny věky věků;*

– obrací-li se k Synu: *Neboť ty žiješ a kraluješ s Bohem Otcem v jednotě Ducha Svatého po všechny věky věků.*

Lid se připojuje k prosbám a zvoláním *Amen* přijímá tuto modlitbu za svou.

Ve mši se recituje vždy jen jedna vstupní modlitba.

B) Bohoslužba slova

55. [33.] Hlavní část bohoslužby slova tvoří čtení z Písma svatého proložené mezizpěvy. Homilie, vyznání víry a přímluvy neboli modlitba věřících ji rozvíjejí a uzavírají. Ve čteních, která homilie vykládá, Bůh mluví k svému lidu,⁵⁸ zjevuje tajemství vykoupení a spásy a nabízí duchovní pokrm. Sám Kristus je svým slovem přítomen mezi věřícími.⁵⁹ Toto Boží slovo si lid přivlastňuje tichým nasloucháním a zpěvy a hlásí se k němu vyznáním víry. Jím posílen se v přímluvách modlí za potřeby celé církve a za spásu celého světa.

⁵⁷ Srov. TERTULIÁN, *Adversus Marcionem*, IV, 9: CCSL 1, str. 560; ORIGENES, *Disputatio cum Heracleida*, 4, 24: Sch 67, str. 62; *Statuta Concilii Hipponensis Breviata*, 21: CCSL 149, str. 39.

⁵⁸ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 33.

⁵⁹ Srov. tamtéž, č. 7.

Ticho

56. Bohoslužba slova se má konat tak, aby vedla k rozjímání; je proto nutné vyvarovat se jakékoli uspěchanosti, která je na překážku usebranosti. Je také vhodné vkládat krátké chvíly ticha, přizpůsobené shromážděnému společenství, při nichž s přispěním Ducha Svátého srdce přijímá Boží slovo a modlitbou připravuje odpověď. Tyto chvíly ticha je vhodné vkládat např. před začátkem bohoslužby slova, po prvním a druhém čtení a po homilii.⁶⁰

Biblická čtení

57. [34.] Ve čteních se věřícím připravuje stůl Božího slova a zpřístupňují se jim biblické poklady.⁶¹ Je proto velmi důležité dodržovat rozvržení biblických čtení, které dává poznat jednotu obojího Zákona a dějin spásy; není dovoleno nahrazovat čtení a responsoriální žalm, obsahující Boží slovo, jinými, nebiblickými texty.⁶²

58. Při mši s účastí lidu se čtení přednášejí vždy od ambonu.

59. [34.] Podle tradice úkol přednášet čtení není úkolem předsedajícího, nýbrž přísluhujících. Čtení tedy přednáší lektor, evangelium však jáhen, nebo není-li přítomen, jiný kněz. Není-li přítomen ani jáhen, ani jiný kněz, čte evangelium sám celebrující kněz; a není-li přítomen vhodný lektor, čte celebrující kněz i ostatní čtení.

Ten, kdo čte, pronáší na konci čtení aklamaci a shromážděný lid svou odpovědí prokazuje úctu Božimu slovu, které přijal s vírou a vděčností.

⁶⁰ Srov. MISSALE ROMANUM, *Ordo lectionum Missae*, Ed. typ. altera 1981, č. 28.

⁶¹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 51.

⁶² Srov. JAN PAVEL II., apošt. list *Vicesimus quintus annus*, 4. XII. 1988, č. 13: AAS 81 (1989), str. 910.

60. [35.] Předčítání evangelia je vyvrcholením bohoslužby slova. Liturgie učí, že je mu třeba prokazovat nejvyšší úctu. Zdůrazňuje ho totiž před ostatními čteními zvláštními poctami: ten, kdo má evangelium předčítat, připravuje se na to požehnáním nebo modlitbou; věřící společným zvoláním uznávají a vyznávají, že je mezi nimi přítomen Kristus a že k nim promlouvá, a proto mu naslouchají vstoje; evangeliaři se prokazují zvláštní projevy úcty.

Responsoriální žalm

61. [36.] Po prvním čtení následuje responsoriální žalm, který je nedílnou částí bohoslužby slova a má velký význam liturgický a pastorační, neboť napomáhá rozjímání Božího slova.

Responsoriální žalm odpovídá jednotlivým čtením a obvykle se bere z lekcionáře.

Responsoriální žalm se má zpívat, aspoň pokud jde o odpověď lidu. A proto zpěvák žalmu neboli žalmista přednáší verše žalmu od ambonu nebo z jiného vhodného místa; celé shromáždění vsedě naslouchá a obvykle se zúčastňuje opakovanou odpovědí, pokud se žalm nepřednáší vcelku, tj. bez odpovědi. Aby se však lid mohl snáze podílet na přednesu tohoto žalmu opakovanou odpovědí, byly pro různé doby liturgického roku a pro světce patřící k určitému stavu vybrány některé texty odpovědí a žalmů, jichž se může používat místo žalmů připojených k jednotlivým čtením, kdykoli se žalm zpívá. Pokud se žalm nemůže zpívat, přečte se způsobem vhodným pro přemýšlení o Božím slově.

Místo žalmu uvedeného v lekcionáři se také může zpívat buď graduální responsorium z Graduale Romanum, nebo responsoriální či alelujový žalm z Graduale simplex, jak jsou v těchto knihách uvedeny.

Zpěv před evangeliem

62. [37.] Po čtení, které bezprostředně předchází evangeliu, se zpívá *Aleluja* nebo jiný předepsaný zpěv, jak to vyžaduje liturgická doba. Tato aklamace tvoří samostatný obřad či úkon, jímž shromáždění

věřících vítá Pána, který k němu má promlouvat, pozdravuje ho a zpěvem vyznává svou víru. Aklamaci zpívají všichni vstoje, začíná schola nebo kantor a může se i opakovat; vloženy verš ovšem zpívá schola nebo kantor.

a) *Aleluja* se zpívá po celý rok mimo dobu postní. Příslušné verše se berou buď z lekcionáře, nebo z Graduale.

b) V době postní se místo *Aleluja* zpívá verš před evangeliem, uvedený v lekcionáři. Také se může zpívat jiný žalm neboli traktus, uvedený v Graduale.

63. [38.] Je-li před evangeliem pouze jedno čtení:

a) v době, kdy se recituje *Aleluja*, může se použít buď alelujový žalm, nebo responsoriální žalm a *Aleluja* s příslušným veršem;

b) v době, kdy není *Aleluja*, může se použít buď žalm, nebo verš před evangeliem, nebo pouze žalm.

c) [39.] Pokud se *Aleluja* nebo verš před evangeliem nezpívají, mohou se vynechat.

64. [40.] Sekvence, závazné pouze v den Zmrtvýchvstání Páně a Soslání Ducha Svatého, se zpívají před *Aleluja*.

Homilie

65. [41.] Homilie je součástí liturgie a velmi se doporučuje.⁶³ Je totiž nutná k posile křesťanského života. Má být výkladem zaměřeným na něco z přečtených úryvků Písma svatého anebo výkladem některého mešního textu, s přihlédnutím k právě slavenému tajemství anebo ke zvláštním potřebám posluchačů.⁶⁴

⁶³ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 52; *Codex iuris canonici*, kán. 767, § 1.

⁶⁴ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 54: AAS 56 (1964), str. 890.

66. [42.] Homilii má mít obvykle sám kněz, který bohoslužbu vede; může ji svěřit koncelebrujícímu knězi nebo někdy podle vhodnosti též jáhnovi, nikdy ovšem laikovi.⁶⁵ Ve zvláštních odůvodněných případech může mít homilii také biskup nebo kněz, který se účastní bohoslužby, ale nemůže koncelebrovat.

O nedělích a zasvěcených svátcích je homilie závazná ve všech mších slavených za účasti lidu, a nelze ji vynechat, leda z vážného důvodu. V ostatní dny se doporučuje, zvláště v době adventní, postní a velikonoční; rovněž o různých svátcích a příležitostech, kdy se lid schází do kostela v hojnějším počtu.⁶⁶

Po homilii je vhodné zachovat krátkou chvíli ticha.

Vyznání víry

67. [43.] Vyznání víry má za cíl, aby všechny shromážděný lid odpověděl na Boží slovo zvěstované ve čteních z Písma svatého a vyložené v homilii a aby si pronášením pro slavení liturgie schváleného textu shrnujícího nauku víry připamatoval tajemství víry dříve, než je začne slavit v eucharistii.

68. [44.,31.] Vyznání víry zpívá nebo recituje kněz spolu s lidem o nedělích a slavnostech; může se říkat také při slavnostnějších příležitostech.

Zpívá-li se, začíná kněz nebo podle vhodnosti kantor nebo schola, zpívají jej však všichni společně, nebo lid střídavě se scholou.

Nezpívá-li se, recitují vyznání víry všichni společně nebo střídavě dva chóry.

⁶⁵ *Codex iuris canonici*, kán. 767, § 1; Pont. Comm. Codicis Iuris Canonici autentice interpretandi, resp. ad dubium circa can. 767 § 1: AAS 79 (1987), str. 1249; instr. interdicasterialis de quibusdam quaestionibus circa fidelium laicorum cooperationem sacerdotum ministerium spectantem, Ecclesiae de mysterio, 15. VIII. 1997, art. 3: AAS 89 (1997), str. 864.

⁶⁶ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 53: AAS 56 (1964), str. 890.

Přímluvy

69. [45.] V přímluvách neboli modlitbě věřících odpovídá lid na Boží slovo s vírou přijaté a vykonává posláni svého na křtu přijatého kněžství tím, že prosí Boha za spásu všech lidí. Je prospěšné, aby se ve mších s účastí lidu konala tato modlitba pravidelně, a to tak, aby obsahovala prosby za církve svatou, za ty, kdo nám vládnou, za ty, kdo jsou obtíženi různými těžkostmi, za všechny lidi a spásu celého světa.⁶⁷

70. [46.] Pořadí proseb je obvykle toto:

- a) za potřeby církve;
- b) za státní představitele a spásu celého světa;
- c) za ty, které tíží jakékoli nesnáze;
- d) za místní společenství.

Avšak při zvláštní příležitosti, jako je birmování, sňatek, pohřeb, může se pořadí proseb upravit s přihlédnutím k této zvláštní okolnosti.

71. [47.] Přímluvy řídí předsedající kněz od sedadla. Na začátku krátkým povzbuzením vybídne věřící k modlitbě a přímluvy zakončí závěrečnou modlitbou. Pronášené úmysly ať jsou střízlivé, sestavené s rozumnou volností a stručností a ať vyjadřují prosby celého společenství.

Přednáší je od ambonu nebo z jiného vhodného místa jáhen nebo zpěvák nebo lektor nebo věřící laik.⁶⁸

Lid přitom stojí a vyjadřuje svou účast po pronesení jednotlivých úmyslů buď společnou invokací, anebo tichou modlitbou.

C) Slavení eucharistie

72. [48.] Při poslední večeři ustanovil Kristus velikonoční oběť i hostinu. Jí se oběť kříže neustále v církvi zpřítomňuje, když kněz

⁶⁷ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 53.

⁶⁸ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 56: AAS 56 (1964), str. 890.

– zpřítomňující Krista Pána – činí totéž, co sám Pán konal a přikázal učedníkům, aby konali na jeho památku.⁶⁹

Kristus totiž vzal chléb a kalich, vzdal díky, lámal, dal svým učedníkům a řekl: Vezměte, jezte, pijte; toto je moje tělo; toto je kalich mé krve. To čiňte na mou památku. Proto církev uspořádala celé slavení bohoslužby oběti tak, aby odpovídalo těmto Kristovým slovům a úkonům.

1) Při přípravě darů se přináší k oltáři chléb a víno s vodou, tedy ty prvky, které Kristus bral do svých rukou.

2) V eucharistické modlitbě se vzdává díky Bohu za celé dílo spásy a přinesené dary se stávají Kristovým Tělem a Krví.

3) Lámání chleba a přijímání naznačuje, že věřící, i když je jich mnoho, z jednoho chleba přijímají Tělo a z jednoho kalicha Krev Páně, stejně jako je přijímali apoštolové z rukou samotného Krista.

Příprava darů

73. [49.] Na začátku bohoslužby oběti jsou přinášeny k oltáři dary, které se stanou Kristovým Tělem a Krví.

Především se připraví oltář neboli stůl Páně, který je středem celého slavení eucharistie.⁷⁰ Umístí se na něm korporál, purifikatorium, misál a kalich.

Potom se přinášejí dary. Je chvályhodné, aby chléb a víno přinášeli věřící. Kněz nebo jáhen je od nich přijímá na vhodném místě, aby je odnesl na oltář. Ačkoli chléb a víno určené k bohoslužbě nepřinášejí věřící ze svého jako kdysi, přece obřad přinášení darů si uchovává svůj duchovní význam a smysl.

⁶⁹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 47; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 3a, b; AAS 59 (1967), str. 540–541.

⁷⁰ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Inter Oecumenici*, 26. IX. 1964, č. 91; AAS 56 (1964), str. 898; instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 24; AAS 59 (1967), str. 554.

Je možné převzít zároveň i peníze nebo jiné dary přinášené věřícími pro chudé a pro kostel anebo v kostele sebrané, ty se uloží na vhodném místě mimo oltář.

74. [50.] Průvod, ve kterém se tyto dary přinášejí, je provázen zpěvem k přípravě darů (srov. č. 37, b); zpěv má trvat aspoň tak dlouho, dokud se dary neuloží na oltář. O způsobu, jakým se tento zpěv zpívá, platí totéž, co o vstupním zpěvu (srov. č. 48). Příprava darů může být vždy doprovázena zpěvem, i bez průvodu s dary.

75. [51.] Chléb a víno klade kněz na oltář a modlí se přitom předepsané modlitby. Dary položené na oltář může kněz okouřit, a potom také kříž a oltář, aby se naznačilo, že oběť církve a její modlitba stoupá jako dým kadidla před Boží tvář. Po okouření darů a oltáře mohou být jáhmem nebo jiným přísluhujícím okouření i kněz kvůli posvátné službě a lid kvůli důstojenství přijatému ve křtu.

76. [52.] Potom si kněz na straně oltáře umývá ruce. Tímto obřadem se vyjadřuje touha po vnitřní očistě.

Modlitba nad dary

77. [53.] Po položení darů na oltář a po skončení průvodních obřadů následuje výzva, aby se všichni spojili s modlitbou kněze; a modlitba nad dary je ukončením přípravy darů a přípravou na eucharistickou modlitbu.

[32.] Ve mši se recituje pouze jedna modlitba nad dary, která končí krátkým závěrem: *Skrze Krista, našeho Pána; je-li v ní ovšem ke konci zmínka o Synu: Neboť on s tebou žije a kraluje na věky věků.*

Lid se připojí k modlitbě a přijme ji za svou aklamací *Amen.*

Eucharistická modlitba

78. [54.] Nyní začíná střed a vrchol celého slavení eucharistie, totiž vlastní eucharistická modlitba, tj. modlitba díkyvdání a posvěcení. Kněz vybízí lid, aby pozvedl srdce k Pánu modlitbou s díkyčiněním, a zahrnuje všechny do této modlitby, kterou vysílá jménem celého shromáždění skrze Ježíše Krista v Duchu Svatém k Bohu Otci. Smyslem této modlitby je spojení celého shromáždění věřících s Kristem ve vyznávání velikých činů Božích a v podání oběti. Eucharistická modlitba si žádá, aby jí všichni s úctou a v tichosti naslouchali.

79. [55.] Hlavní prvky, ze kterých se skládá eucharistická modlitba, se mohou rozlišit takto:

a) Díkyvdání (vyjádřené zvláště prefací): Kněz jménem veškerého svatého lidu oslavuje Boha Otce a vzdává mu díky za celé dílo spásy nebo za jeho určitou část podle různého charakteru dne, svátku či doby.

b) Společné zvolání: Celé shromáždění se připojuje k nebeským zástupům a zpívá *Svatý, Svátý, Svátý*; tato aklamace je součástí eucharistické modlitby, pronášejí ji všichni společně s knězem.

c) Epikléze: Církev zvláštními prosbami vyprošuje působení Ducha Svatého, aby věřícími přinesené dary byly proměněny a tak se staly Kristovým Tělem a Krví a aby neposkvrněná oběť byla ke spáse těm, kdo na ní budou mít účast při svatém přijímání.

d) Zpráva o ustanovení a proměnění: Slovy a úkony Kristovými se koná oběť, kterou Kristus ustanovil při Poslední večeři, když obětoval své Tělo a Krev pod způsoby chleba a vína, dal je apoštolům k jídlu a pití a dal jim příkaz, aby nepřetržitě slavili toto tajemství.

e) Anamnéze: Církev, plníc příkaz obdržený skrze apoštoly od Krista Pána, slaví Kristovu památku vzpomínkou zvláště na jeho požehnané utrpení, slavné vzkříšení a nanebevstoupení.

f) Podání oběti: Při slavení této památky církve, a to především ta, která je tu teď shromážděna, obětuje v Duchu Svatém neposkvrněnou oběť Otci; církev usiluje dosáhnout toho, aby se věřící učili obětovat

nejen neposkvrněnou obět, ale i sebe samy,⁷¹ aby byli den ze dne Kristem prostředníkem vedeni k sjednocení s Bohem a mezi sebou, aby tak Bůh byl všechno ve všech.⁷²

g) Prosy: Jimi se vyjadřuje, že eucharistie se slaví ve společenství s celou církví jak nebeskou, tak pozemskou a že se přináší oběť jak za ni, tak za všechny její členy, živé i mrtvé, kteří jsou povoláni k účasti na vykoupení a spasení získaném Kristovým Tělem a Krví.

h) Závěrečná doxologie: Jí se vyjadřuje oslava Boží; stvrzuje a uzavírá ji společné zvolání lidu: *Amen*.

Obřad přijímání

80. [56.] Poněvadž eucharistická slavnost je velikonoční hostina, je prospěšné, aby podle příkazu Páně věřící řádně připraveni přijímali jeho Tělo a Krev jako duchovní pokrm. K tomu směřuje lámání a jiné přípravné obřady, které bezprostředně připravují věřící k přijímání.

Modlitba Páně

81. [56.a] V modlitbě Páně se žádá o každodenní chléb, který křesťanům připomíná především chléb eucharistický; v ní se prosí za očištění od vin, aby tak svaté věci mohly být dány skutečně svatým. Kněz pronáší výzvu k modlitbě, potom se tuto modlitbu všichni věřící společně s knězem modlí, kněz sám přidává embolismus a lid připojí doxologii. Embolismus, rozvíjející poslední prosbu modlitby Páně, vyprošuje, aby celé společenství věřících bylo zbaveno moci zla.

Výzva, modlitba Páně, embolismus i doxologie se mají zpívat anebo pronášet hlasitě.

⁷¹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 48; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 12: AAS 59 (1967), str. 548–549.

⁷² Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 48; dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 5; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 12: AAS 59 (1967), str. 548–549.

Pozdravení pokoje

82. [56.b] Následuje pozdravení pokoje, jímž církev vyprošuje pokoj a jednotu pro sebe a pro celou lidskou rodinu, a věřící tak vyjadřují církevní společenství a vzájemnou lásku, dříve než přijmou svátost.

Způsob, jakým se obřad pozdravení pokoje koná, určí biskupské konference podle povahy a obyčejů jednotlivých národů. Sluší se však, aby každý projevil pozdravení pokoje střídmě jenom sobě nejbližším.

Lámání chleba

83. [56.c] Kněz láme eucharistický chléb, je-li třeba, pomáhá mu jáhen nebo koncebrant. Úkon lámání chleba, který Kristus při poslední večeři vykonal a který v apoštolské době dal jméno celému slavení eucharistie, vyjadřuje skutečnost, že množství věřících vytváří jedno tělo (1 Kor 10,17) v přijímání z jednoho chleba života, kterým je Kristus. Lámání začíná po pozdravení pokoje a je třeba ho konat s patřičnou úctou, ale zbytečně ho neprotahovat a nepřisuzovat mu nepřiměřenou důležitost. Tento obřad je rezervován knězi a jáhnovi.

[56.e] Kněz láme chléb a vpouští část hostie do kalicha, naznačuje se tím jednota Těla a Krve Páně v díle spásy – Těla Ježíše Krista živého a oslaveného. Schola nebo kantor zpravidla zpívá nebo aspoň nahlas pronáší *Beránku Boží* a lid odpovídá. Toto vzývání doprovází lámání chleba, a proto se může opakovat, kolikrát je třeba, než se lámání dokončí. Nakonec se uzavře slovy *daruj nám pokoj*.

Přijímání

84. [56.f] Kněz se připravuje tichou modlitbou k hodnému přijetí Kristova Těla a Krve. I věřící se připravují v tiché modlitbě.

[56.g] Potom kněz věřícím ukazuje nad patenou nebo nad kalichem eucharistický chléb a zve je ke Kristově hostině. Současně vzbuzuje s věřícími úkon pokory předepsanými slovy evangelia.

85. [56.h] Je velice vhodné, aby věřící přijímali Tělo Páně z hostií proměněných v téže mši, jak je povinen i sám celebrant, a v určitých případech (srov. č. 283) aby přijímali též z kalicha, čímž i skrze zname-ní lépe vynikne přijímání jako účastenství na právě konané oběti.⁷³

86. [56.i] Když kněz přijímá svátostný pokrm, začíná se zpívat zpěv k přijímání. Jeho posláním je vyjádřit jednotou hlasů duchovní jednotu přijímajících, ukázat radost srdce a zdůraznit „charakter společenství“ průvodu přistupujících k přijetí Těla Páně. Zpěv pokračuje během přijímání věřících.⁷⁴ Zpívá-li se po přijímání děkvný chvalozpěv, je třeba zpěv k přijímání včas ukončit.

Je třeba se postarat, aby také zpěváci mohli snadno přistoupit k přijímání.

87. [56.i] Pro zpěv k přijímání se může použít buď antifony z Graduale Romanum, ať už se žalmem, nebo samotné, nebo antifony se žalmem z Graduale simplex, anebo jiného vhodného zpěvu schvále-ného biskupskou konferencí. Zpívá jej buď samotný sbor, nebo sbor, či zpěvák s lidem.

Nezpívá-li se, mohou recitovat antifonu z misálu buď všichni věřící, nebo někteří z nich, nebo lektor, anebo sám kněz po svém přijímání, dříve než jde podávat věřícím.

88. [56.j] Po skončení přijímání se podle vhodnosti kněz i věřící chvíli potichu modlí. Celé shromáždění může též zpívat nějaký žalm či jiný chvalozpěv nebo hymnus.

⁷³ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 31, 32: AAS 59 (1967), str. 558–559; POSV. KONGR. PRO SVÁTOSTI, instr. *Immensae caritatis*, 29. I. 1973, č. 2: AAS 65 (1973), str. 267–268.

⁷⁴ POSV. KONGR. PRO SVÁTOSTI, instr. *Inaestimabile donum*, 3. IV. 1980, č. 17: AAS 72 (1980), str. 338.

89. [56.k,32] Jako dovršení proseb Božího lidu, jakož i celého obřadu přijímání, pronáší kněz modlitbu po přijímání, v níž prosí za užitek ze slaveného tajemství.

Ve mši je pouze jedna modlitba po přijímání, která končí krátkým závěrem:

- obrací-li se k Otci: *Skrze Krista, našeho Pána;*
 - obrací-li se k Otci, ale ke konci je v ní zmínka o Synu: *Neboť on s tebou žije a kraluje na věky věků;*
 - obrací-li se k Synu: *Neboť ty žiješ a kraluješ na věky věků.*
- Lid zvoláním *Amen* přijímá modlitbu za svou.

D) Závěrečné obřady

90. [57.] K závěrečným obřadům patří:

- a) Krátká oznámení, je-li to potřeba.
- b) Pozdravení a požehnání kněze, které je o některých dnech a při některých příležitostech obohaceno a vyjádřeno žehnací modlitbou nebo jiným slavnostnějším textem.
- c) Propuštění lidu jáhnem nebo knězem, aby se každý vrátil ke svému dílu, chválil Boha a dobrořečil mu.
- d) Políbení oltáře knězem a jáhnem; potom kněz, jáhen a ostatní přísluhující hlubokou úklonou pozdraví oltář.

3. kapitola

Povinnosti a služby při mši

91. [58.] Slavení eucharistie je činnost Krista a církve, svatého lidu, sjednoceného a uspořádaného pod vedením biskupa. Tato činnost přísluší celému tělu církve, je projevem celého těla a na celé tělo působí; jednotlivých údů se však týká různým způsobem podle různého stupně svěcení, úkolů a činné účasti.⁷⁵ Křesťanský lid tak jako „vyvolený rod, královské kněžstvo, svatý národ, lid patřící Bohu jako vlastnictví“ ukazuje svoji sounáležitost a hierarchické uspořádání.⁷⁶ Všichni tedy, vysvěcení služebníci i věřící laikové, ať při plnění své služby nebo úkolů konají pouze to, ale všechno to, co jim náleží.⁷⁷

I. Úkoly posvátných služebníků

92. [59.] Každé řádné slavení eucharistie je řízeno biskupem, ať už jím osobně, anebo prostřednictvím kněží, jeho pomocníků.⁷⁸

Když při shromáždění lidu je mši přítomen biskup, je velmi vhodné, aby on sám slavil eucharistii a shromáždil kolem sebe kněze jako koncelebranty posvátného úkonu.

To se děje nikoli ke zvýšení vnějšího lesku obřadu, nýbrž aby se ukázalo v živějším světle tajemství církve, která je „svátostí jednoty“.⁷⁹

Jestliže přítomný biskup sám nepředsedá slavení eucharistie, ale určí k tomu jiného, pak je vhodné, aby si na albu vzal pektorál, štólu a pluviál, sám řídil bohoslužbu slova a na konci mše udělil požehnání.⁸⁰

⁷⁵ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 26.

⁷⁶ Srov. tamtéž, č. 14.

⁷⁷ Srov. tamtéž, č. 28.

⁷⁸ Srov. II. VAT. KONCIL, věrouč. konst. o církvi *Lumen gentium*, č. 26, 28; konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 42.

⁷⁹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 26.

⁸⁰ Srov. *Caeremoniale Episcoporum*, č. 175–186.

93. [60.] Také kněz má v církvi ze svátostného svěcení přijatou moc přinášet oběť jako osobní zástupce Kristův (in persona Christi),⁸¹ a proto předsedá zde a nyní shromážděnému věřícímu lidu, řídí jeho modlitby, zvěstuje mu poselství spásy, sdružuje kolem sebe lid k přinášení oběti Bohu Otci skrze Krista v Duchu Svatém, věřícím dává chléb věčného života a s nimi je ho účasten. Když tedy slaví eucharistii, má sloužit Bohu a lidu důstojně a pokorně. Celým svým jednáním a pronášením svatých slov má u věřících vzbuzovat vědomí živé přítomnosti Kristovy.

94. [61.] Mezi těmi, kdo konají službu při slavení eucharistie, patří na základě přijatého svěcení hned po knězi prvé místo jáhnovi. Posvátný stav jáhnů byl totiž v církvi už od doby apoštolů ve velké úctě.⁸² Jáhen má ve mši vlastní postavení: zvěstuje evangelium, někdy má i homilii, v přímluvách pronáší úmysly, přisluhuje knězi, připravuje oltář a slouží při slavení oběti, podává věřícím eucharistii, zvláště pod způsobou vína, a dává pokyny, jak se má lid chovat a co má konat.

II. Úkoly Božího lidu

95. [62.] Při slavení mše věřící vytvářejí svatý lid, vyvolený národ, královské kněžstvo, aby Bohu vzdávali díky, aby obětovali neposkvrněnou oběť nejenom rukama kněze, nýbrž spolu s ním, a aby se učili obětovat i sami sebe.⁸³ Ať se to snaží dávat najevo hluboce zbožným cítěním a bratrskou láskou k těm, s nimiž se společně účastní bohoslužeb.

⁸¹ Srov. II. VAT. KONCIL, věrouč. konst. o církvi *Lumen gentium*, č. 28; dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 2.

⁸² Srov. PAVEL VI., apošt. list *Sacrum diaconatus Ordinem*, 18. VI. 1967: AAS 59 (1967), str. 697–704; *Pontificale Romanum, De Ordinatione Episcopii, presbyterorum et diaconorum*, Ed. typ. altera, 1989, č. 173.

⁸³ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium* č. 48; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 12: AAS 59 (1967), str. 548–549.

Ať se proto vystříhají jakéhokoli druhu povýšenosti a odlišování v osobním životě, ať mají stále na paměti, že mají jediného Otce v nebi a že všichni jsou si proto bratry.

96. [62.] Jedno tělo vytvářejí jednak tím, že naslouchají Božímu slovu, jednak účastí na modlitbách a zpěvu, obzvláště pak společným přinášením oběti a společnou účastí na stole Páně. Tato jednota krásně vysvítá z gest a postojů, které věřící společně zachovávají.

97. [62.] Ať tedy věřící neodmítají posloužit s radostí Božímu lidu, kdykoli jsou požádáni, aby zastali při slavení mše nějakou službu nebo úkol.

III. Zvláštní služby

Služba ustanoveného akolyty a lektora

98. [65.] Akolyta je ustanoven k službě oltáře a k pomoci knězi a jáhnovi. Zvláště je mu svěřeno přichystat oltář a posvátné nádoby, a je-li to nutné, podávat věřícím Eucharistii, jejímž je mimořádným přísluhovatelem.⁸⁴

Při službě oltáři má akolyta své vlastní úkoly (srov. č. 187–193) a ty má také sám konat.

99. [66.] Lektor je ustanoven k předčítání z Písma svatého, kromě evangelia. Může také pronášet úmysly v přímluvách, a není-li přítomen žalmista, může pronášet i žalm mezi čteními.

Při slavení eucharistie má lektor vlastní úkol (srov. č. 194–198) a má ho sám vykonávat.

⁸⁴ *Codex iuris canonici*, kán. 910, § 2; instr. interdicasterialis de quibusdam quaestionibus circa fidelium laicorum cooperationem sacerdotum ministerium spectantem, Ecclesiae de mysterio, 15. VIII. 1997, art. 8: AAS 89 (1997), str. 871.

Ostatní služby

100. Není-li přítomen ustanovený akolyta, mohou být určeni k službě oltáře a k pomoci kněze a jáhna přísluhující laikové, aby nesli kříž, svíce, kadidelnici, chléb, víno, vodu; a mohou být také pověřeni k podávání svatého přijímání jako mimořádní přísluhující.⁸⁵

101. [66.] Není-li přítomen ustanovený lektor, určí se k přednesu čtení Písma svatého jiní laikové, skutečně způsobilí a pečlivě připravení k plnění tohoto úkolu, aby věřící z poslechu posvátných čtení pojali k Písmu svatému ve svém srdci něžnou a živou náklonnost.⁸⁶

102. [67.] Žalmista přednáší žalm nebo jiné biblické kantikum mezi čteními. Aby svůj úkol mohl řádně zastat, je třeba, aby uměl zpívat žalmy i správně vyslovovat a předčítat.

103. [63.] Mezi věřícími vykonává své liturgické poslání schola neboli sbor zpěváků. Pečují o správné provedení různých druhů zpěvu těch textů, které jim přísluší, a podporují činnou účast věřících na společném zpěvu.⁸⁷ To, co je řečeno o sboru zpěváků, platí přiměřeně i pro hudebníky, zvláště pro varhaníka.

104. [64.] Je dobré mít zpěváka anebo ředitele chóru, aby řídil a doprovázel zpěv lidu. Kde není sbor zpěváků, přísluší zpěvákovi vést různé zpěvy, s patřičnou účastí lidu.⁸⁸

105. [68.] Liturgickou službu konají také:

⁸⁵ Srov. POSV. KONGR. PRO SVÁTOSTI, instr. *Immensae caritatis*, 29. I. 1973, č. 1: AAS 65 (1973), str. 265–266; *Codex iuris canonici*, kán. 230, § 3.

⁸⁶ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 24.

⁸⁷ Srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 19: AAS 59(1967), str. 306.

⁸⁸ Srov. tamtéž, str. 306–307.

a) Sakristán, který pečlivě připravuje liturgické knihy, oděvy a všechno ostatní, čeho je třeba k slavení mše.

b) Komentátor, který věřícím podle vhodnosti krátce vysvětluje obřady a dává jim pokyny; uvádí je tak do slavení bohoslužby, aby jí lépe porozuměli. Je třeba, aby výklad komentátora byl předem připraven a vyznačoval se stručností. Při plnění svého úkolu komentátor stojí na vhodném místě před věřícími, nevystupuje ovšem na ambon.

c) Ti, kdo konají v kostele sbírku.

d) Uvaděči, kteří v některých zemích přijímají věřící u chrámových dveří, uvádějí je na místa a řídí průvody.

106. [69.] Je prospěšné, aby alespoň v katedrálách a ve větších kostelech byl určen schopný přísluhující nebo ceremoniář, který má pečovat o řádné provádění posvátných úkonů, aby je vysvěcení služebníci i věřící laikové konali důstojně, pečlivě a zbožně.

107. [70.] Liturgické služby, které nejsou vlastní knězi nebo jáhnovi a o nichž se mluví v č. 100–106, může farář nebo rektor kostela⁸⁹ svěřit liturgickým žehnáním nebo dočasným pověřením též vhodným laikům. Pokud jde o službu knězi u oltáře, je třeba zachovávat pokyny, které dal biskup pro svou diecézi.

IV. Rozdělení služeb a příprava slavení

108. Všechny úkoly předsednické služby koná vždy jeden a tentýž kněz, s výjimkou toho, co platí o mši, které je přítomen biskup (srov. č. 92).

109. [71.] Je-li více těch, kteří mohou zastávat tutéž službu, nic nebrání tomu, aby si mezi sebou rozdělili a vykonávali různé části téže služby. Např. jeden jáhen bude přednášet zpívané části, jiný přísluhovat u oltáře; je-li více čtení, je dobré rozdělit je mezi více lektorů apod. Vůbec

⁸⁹ Pont. Cons. *de Legum textibus interpretandis*, resp. ad propositum circa can. 230, § 2: AAS 86 (1994), str. 541.

se ovšem nehodí, aby si jednu část služby rozdělilo více osob: např. aby se dva střídali v předčítání jednoho čtení, s výjimkou pašijí.

110. [72.] Je-li při mši s lidem přítomen pouze jeden přísluhující, vykonává různé úkoly.

111. [73.] Na praktické přípravě každého slavení bohoslužby se mají svorně a pečlivě podílet podle misálu a jiných liturgických knih všichni, kterých se to týká z hlediska obřadů, pastoračního využití a hudby. Přípravu vede správce kostela a mají být slyšeni i věřící ve věcech, které se jich přímo týkají. Knězi, který slavení předsedá, zůstává ovšem vždy právo rozhodovat o tom, co jemu přísluší.⁹⁰

⁹⁰ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 22.

4. kapitola

Různé způsoby slavení mše

112. [74.] Pro svůj význam má mít zajisté v místní církvi první místo mše, které předsedá biskup obklopený svým kněžstvem, jáhny a přísluhujícími laiky⁹¹ a které se plně a činně účastní svatý Boží lid. Tu se totiž obzvláště projevuje církev.

Při mši, kterou slaví biskup nebo které předsedá, aniž by slavil eucharistii, zachovávají se pokyny stanovené v knize *Caeremoniale Episcoporum*.⁹²

113. [75.] Velký význam má i mše slavená nějakým společenstvím, zvláště farním, poněvadž představuje všeobecnou církev v určité době a na určitém místě, což je zvláště patrné při společném slavení neděle.⁹³

114. [76.] Pokud jde o mše, které slaví některá společenství, zvláštní místo má mše konventní, protože je součástí denní bohoslužby, a dále mše řečená „komunitní“. I když se tyto mše neliší od ostatních nějakým zvláštním způsobem slavení, je velice vhodné, aby se slavily se zpěvem, a zvláště za plné účasti všech členů společenství, ať řeholníků, nebo kanovníků. Při takové mši má každý vykonávat službu, která mu přísluší podle přijatého svěcení nebo ustanovení k službě. Proto všichni přítomní kněží, pokud nemusí slavit mši svatou jednotlivě pro věřící a pokud je to možné, mají při ní koncebrovat. A kněží patřící k takovému společenství mohou konventní nebo komunitní

⁹¹ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 41.

⁹² Srov. *Caeremoniale Episcoporum*, č. 119–186.

⁹³ Srov. II. VAT. KONCIL, konst. o liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 42; věrouč. konst. o církvi *Lumen gentium*, č. 28; dekr. o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, č. 5; POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 26: AAS 59 (1967), str. 555.

mši koncelebrovat, i když mají povinnost z pastoračních důvodů slavit téhož dne jednotlivě mši svatou pro věřící.⁹⁴ Je totiž vhodné, aby kněží přítomní při slavení eucharistie konali službu vlastní kněžím a účastnili se tedy jako koncelebranti, oblečení v liturgických oděvech. Jinak oblékají vlastní chórový oděv nebo superpelici na talár.

I. Mše s účastí lidu

115. [77.] Pod pojmem mše s účastí lidu se rozumí mše slavená za aktivní účasti věřících. Je vhodné, aby se slavila, pokud je to možné, se zpěvem a s dostatečným počtem přísluhujících, zvláště o nedělích a zasvěcených svátcích.⁹⁵ Může se však slavit i bez zpěvu a s jedním přísluhujícím.

116. [78.] Při každé mši, je-li přítomen jáhen, koná své úkoly. Kněží má obvykle přísluhovat akolyta, lektor a zpěvák. Obřady, které se dále popisují, předpokládají i větší počet přísluhujících.

Co je třeba připravit

117. [79.] Oltář se pokryje alespoň jedním bílým plátnem. Na oltář nebo vedle něho se při každém slavení postaví alespoň dvě svíce, ale může se užívat i čtyř nebo šesti svící, zejména při mši v neděli nebo zasvěcený svátek. Jestliže slaví mši diecézní biskup, užívá se sedmi svícňů s rozzatými svíčkami. Dále má být na oltáři nebo blízko něho kříž s podobou ukřižovaného Krista. Svíce a kříž s podobou ukřižovaného Krista se mohou přinést při vstupním průvodu. Na oltář se může položit evangeliář odlišný od knihy s ostatními čteními, pokud se nenese také při vstupním průvodu.

⁹⁴ POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Eucharisticum mysterium*, 25. V. 1967, č. 47: AAS 59 (1967), str. 565.

⁹⁵ Tamtéž, č. 26: AAS 59 (1967), str. 555; srov. POSV. KONGR. PRO OBŘADY, instr. *Musicam sacram*, 5. III. 1967, č. 16, 27: AAS 59 (1967), str. 305, 308.

118. [80.] Také se připraví:

a) u sedadla pro kněze: misál a případně kniha se zpěvy;

b) na ambonu: lekcionář;

c) na přípravném stolku: kalich, korporál, purifikatorium a podle potřeby pala; patena, a je-li třeba, také ciborium; chléb pro přijímání předsedajícího kněze, jáhna, přísluhujících a lidu; konvičky s vínem a vodou, pokud je věřící nepřinášejí v průvodu k přípravě darů; nádoba s vodou, pokud se koná obřad pokropení lidu; tácek, kterého se užívá při podávání svatého přijímání věřícím, a věci nutné k umývání rukou.

Kalich je vhodné přikrýt velem, které může být v barvě dne nebo bílé.

119. [81.] V sakristii se připraví posvátná roucha (srov. 337–341) pro kněze, jáhna a ostatní přísluhující podle toho, jakým způsobem bude mše slavena:

a) pro kněze: alba, štóla, ornát;

b) pro jáhna: alba, štóla a dalmatika (není-li však dalmatika k dispozici nebo při menší slavnosti, nemusí se užívat);

c) pro ostatní přísluhující: alby nebo jiné v jednotlivých krajích právoplatně užívané oděvy.⁹⁶

Všichni, kdo oblékají albu, použijí cingula a humerálu, pokud je to s ohledem na formu alby třeba.

Koná-li se na začátku průvod, připraví se také evangeliář; o nedělích a svátcích též kadidelnice s ložkou a kadidlem, pokud se užívá kadidlo; kříž, který má být nesen v průvodu, a svícny s rozžatými svíčkami.

A) Mše bez jáhna

Úvodní obřady

120. [82.] Když se lid shromáždí, kněz a přísluhující oblečení v posvátná roucha přistupují k oltáři v tomto pořadí:

⁹⁶ Instr. interdicasterialis de quibusdam quaestionibus circa fidelium laicorum cooperationem sacerdotum ministerium spectantem *Ecclesiae de mysterio*, 15. VIII. 1997, art. 6: AAS 89 (1997), str. 869.